

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theatrum Asceticum, Sive Meditationes Sacrae

Neumayr, Franz

Ingolstadii [u.a.], 1747

VD18 14516888

Meditatio I. Conversionis Principium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54686](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54686)

**CONVERSIO
S. AUGUSTINI**

**ARGUMENTUM
QUINQUE MEDITATIONUM**

Quas

Congregatio Latina Major

MATRIS PROPITIÆ

B. V. MARIÆ ab Angelo Salutatae

Tempore Quadragesimæ Instituit

MONACHII,

Anno Domini M. DCC. XXXIX.

MEDITATIO I.

**CONVERSIONIS S. AUGUSTINI
PRINCIPIUM ET OCCASIO.**

ARGUMENTUM.

Quinque Meditationum hujus anni *unum* est Argumentum, sed multa consideratione dignissimum, *Conversio S. Augustini*. In illa contemplamur *Principium, Obstaculum, Luctam, Victoriā, & victoriæ Fructum*. Ita nihil negligemus, quod prodesse possit ad finem, quem nostra Sodalitas in Meditationum Scenicarum institutione intendit.

Eundem ut certius, ac suavius assequamur, in Musica tradimus pro praxi, doctrinam *de Mediis*, quibus vera *Conversio* rite perficitur. Quinque numerant, qui directionis animarum peritiam habent. Primum est *Fides*, alterum *DEI timor*, Tertium *Spes*, Quartum *Charitas*, & Quintum *Experientia* per aliquem *Exercitiorum Spiritualium* usum comparata. Singula *aliquid*, omnia *totum* præstant.

Spectator, & Lector sui profectus amans, persuadeat sibi, *in persona Augustini se suam videre*. Etsi enim non quilibet in eodem genere cum Augustino sit reus, vix erit tamen, qui non in aliquo genere aliqua conversione indigeat, sive ex malo in bonum, sive ex bono in meliorem.

Hodie exhibemus *Augustinum in Africa*, ubi usque ad annum ætatis 30um docebat Carthagine Rhetoricam. Corruptæ per Patris indulgentiam adolescentiæ vitia hominem, præter cætera

cætera mala, etiam in hæresin Manichæorum pertraxerant, nempe *faventem libidini*, quia docebant impii homines, *non esse nos, qui peccamus, sed pravam in nobis peccare naturam.* Ita ipse l. 5. Confess. c. 10.

Actum erat de salute Maximi viri, nisi *cupido vera Sapientiæ*, quam lectio Ciceronis ad Hortensium pepererat, impulisset, ut in suæ sectæ fundamenta altiùs inquireret. Reperit in arena fundari, ideóque, cum dubia sua ne ipse quidem Faustus summus sectariorum Episcopus dissolvere posset, sine mora partes erroris deseruit, & Manichæus esse cessavit. Hoc ei *Conversionis Principium* fuit, sicut legere est l. 5. Confess. c. 7. Itaque præsentis Meditationis

Materia Est disputatio Augustini cum Manichæis.

Puncta duo: Primum, Disputationis occasio.

Secundum, Disputationis effectus.

Fructus, Correctio voluntatis per falsa axiomata *Perversæ.*

Propositum, Examinare se, ex quibus quisque *principiis* vixerit, & *in specie*, an non putaverimus servire excusationi posse illud ab Adamo hæreditarium: *Mulier, hoc est, Natura, quam dedisti mihi sociam, dedit mihi de ligno, & comedi.* Gen. 3.

Personæ.

Augustinus,

Alipius nobilis Afer,

Potitianus ex aula Arcadii Imp. Catholicus,

Romanianus Manichæus Augustini Mæcenas.

Nebrius Augustino Familiaris,

Navigius ejusdem Frater, Catechumenus.

PRÆLUDIUM

Præparat animos ad fructum ex his Meditationibus colligendum.

Anima meditans. Angelus explicans.

- Anima.* **P**Auci Electi! (a) *Matt. 20.*
 Triste Evangelium! Angele mi!
 An ergò Deus *non vult omnes salvari?*
- Angelus.* Vult utique, & ardentissimè.
- Anima.* Homines igitur salvos fieri *non velle,*
 Jubes me credere?
- Angelus.* Imò etiam homines volunt omnes salvi fieri.
- Anima.* Deus vult omnes salvari,
 Homines volunt omnes salvi fieri!
 Quomodo igitur sunt pauci electi?
- Angelus.* Nempe, quia pauci (attende, & intellige me)
 Pauci volunt se salvos facere.
- Anima.* Portentum ignaviæ!
 Non sic ego, non sic!
 Ego scio, quòd, *qui creavit me, sine me,* *S. August.*
Non salvabit me, sine me.
 Volo, volo, *ut pauci, vivere!*
 Quocunque labore constet, *volo,*
 Volo me salvam facere.
- Angelus.* Ita gaudes teipsam decipere.
 Volo, volo, verba sunt: opera exhibe.

Aria.

Quid fecisti dignum celo? (b)
 Age, narra, jacta te!

(a) Exhibetur specus, & imago accommoda pro Præludio. (b) Inscriptio: *multa mala, parum boni, & hoc ipsum parum bene.* *Annos*

Principium & Occasio

Annos vitæ sine velo,
Sine palpo inspice!
Quale tandem, quale tibi
Scribes Epitaphium,
Nisi, quale vides *ibi*, (c)
Tuæ fortis hominum.

2.

Garris artes, & labores,
Buccinas negotia:
Tace! curas graviores
Suscipit aranea, (d)
Ah! pro musca, non pro Deo
Sic eviscerâsti te!
Et hoc sit servire Deo?
Hoc sit *velle* salvum se?

Anima. Heu! lumen terribile!
Ergò *inter multos* me video,
Qui salvare se, nunquam volunt seriò!
Decretum est: *inter paucos* esse volo:
Doce me, mi Angele,
Quid est igitur *seriò velle* salvum se?

Angelus. Accipe:
Voluntas *perversa*,
Quæ adhibet *media* ad finem *noxia*,
Voluntas *pigra*,
Quæ differt, aut negligit *omnia*,
Voluntas *debilis*,
Quæ facile cessat & resilit, cùm via est *ardua*,
Voluntas *restricta*,

A 3

Quæ

(c) Crypta mortualis cum inscriptionibus ex c. 5. Gen. *Vixit . . . genuit filios,*
& *filias . . . & mortuus est.* (d) *Telas aranea texuerunt.* Isa. c. 59. *Exhibitio.*

Quæ inter media acceptat aliqua, excipit alia,
Non est voluntas *seria*.

Qualis tua sit, ut plenè intelligas,

Ecce Theatrum aperio, (e)

In Augustino *te tibi* exhibeo.

Qualis fueris, qualis esse debueris,

Qualis posthac esse debebis,

In Augustino videbis.

Anima. Tuæ curæ libenter committo me,

O bone genie! dirige! dirige!

Dixi: statutum est: *volo salvare me serid.*

Angelus. Ut aspiret cælum pio desiderio,

Compone animum, oculos erige,

Mentem eleva,

Et tua meis junge suspiria.

Duetto.

Ambo.

Scrutator cordium,

Quem nullæ fallunt latebræ,

De tuo bonus lumine,

Huc mitte radium!

Anima.

Da mēmet intueri,

Et vitæ ignavissimæ

In nugis malè perditæ

Horrore commoveri!

Angelus.

Fac, nubila secentur!

Et ut, quæ diu credulam

Jam tenuerunt animam,

Tenèbræ dissipentur,

Ambo.

Huc mitte radium,

Scrutator cordium.

ME-

(e) Augustinus inter perversæ mentis emblemata,

MEDITATIONIS
De Disputatione S. Augustini
PUNCTUM I.

Disputationis occasio.

SCENA I.

Augustinus, Nebridius, Alipius, Potitianus.

A *Liptus.* (a) Est commoda navis, & instructa ex voto. Beneficium, Potitiane, fecisti, quod me invitaveris. Inspecere penitiùs licet? *Potit.* Ingredere, & selige locum tibi, Alipi: hospitem gratum habeo. Et quid vos tandem? *Augustine, Nebridi,* nobiscum ibitis? *Al.* Quousque dubitatis? *Nebr.* Expecto amici sententiam. *Aug.* Et ego adventum Fausti. Antequam Fausto loquar, non abibo. Ille meis, ut dixi, & spero, dubiis satisfaciet: atque, nisi me Romanianus fefellit, aderit hodie. Igitur si crastinum expectare lubeat, fortè utemur beneficio, & jungemus nos vobis. *Pot.* Ah fortè! Ah Faustus! *Al.* Faustus ut satisfaciat tibi, desideras magis, Augustine, quàm speras; puto. *Pot.* Tamen audiatur, modò hodie veniat, & ut postea nihil ultra differas. Nam ego miles sum, & urget abitum Imperium Cæsaris, ut primùm tranquillius erit mare. *Aug.* Post auditum Faustum non morabor decernere, quod mihi proderit.

Med. I.

SCE-

(a) Exhibetur turbidum mare, cum portu Carthagini.

Conversionis S. Augustini

SCENA II.

Augustinus, Nebridius.

Nebrius. Favete cæli, ut adhuc hodie pacetur mare, & ventus afflet, qui vehat Romam. Roma mihi diu, noctuque in desiderio est. *Aug. mihi sapientia, & veritas.* (b) Veritatem si non inveniam Romæ, Roma, sicut Carthago, molesta erit. Locus mutabitur, animus nihil Contemplare, Nebridi, hoc Symbolum cordis mei, & miserere! ecce sic fluctuo! sic jactor! sic æstuo inter syrtes, de fide dubius, de moribus anxius! experior verbum Domini: *impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest, & redundant fluctus ejus in conculcationem, & lutum.* (c) Fidem facile muto, si invenero meliorem. Sed nempe si fidem muto, mutandi & mores erunt: hoc ut ego possim! . . . nôsti me! *Nebr.* De moribus cogitemus postea: fides bona bonum Consilium dabit. O fides! ô veritas! ubi te reperiam? *Augustine,* ego in eadem sum navi, tecum ambiguus, ubi vera sit fides. Portum suspiro, sed non tenebo, scio, nisi abimus ex isto portu. Age, convalescimus, decerne tandem. *Aug.* Convalescere nullum negotium est, omnia sua portanti secum. Sola expectatio Fausti facit moram. *Nebr.* Mihi tu facis, Faustus nullam. Quâmcunque ille doctus sit, ac disertus, nunquam tamen Augustinum dubiis exsolvet suis: quin, ne involvat magis, hoc metuo. *Aug.* Audiendus est: promissum dedi. ut hominem divinum descripserunt: cur non sperem. veritatem digito demonstraturum cupienti, & explicaturum difficiles nodos, quibus minorum gentium Manichæos disputando implicui? Scis, quod se fassi sint impares, qui responderent argumentis, quibus oppugnavi Manetis doctrinam. parem autem Faustum esse: experiar igitur. *Nebr.* Video, quid sit futurum. Ajunt. hominem naturâ facundum esse. (d) Garrulitate itaque, & elegantia sermo-

(b) l. 3. Confess. c. 4. (c) l. 4. 57. (d) L. 5. c. 3. 6. & 7. Confess.

sermōnis malam causam defendet, quam justis armis non potest.
Aug. De me te crucias. Sed ego scio, amice, quæ sit ratio
 agendi cum talibus. *Quomodo* locuturus sit Faustus, ego non
 attendam: *quid* sit locuturus, hoc examinabo. Si satisfecerit
 dubiis, habebit me sibi captivum: sin minus, accepto Potitia-
 ni beneficium, & tecum, ubi cælum faverit, ac cum Alipio,
 Romam abeo, modò tamen etiam consenserit Melania. (e)
Nebr. Hem! nova exceptio! putabam solum Faustum in mora
 esse. Illudis mihi? usque adeò imbellem te credam? non credo.
 Aut, non puderet adeò sine ambagibus mancipatum tam turpem
 fateri? . . . Vah! audio muliebrem gemitum. . . Heu! verè
 Melania te plùs, quàm Faustus tenet! obsecro, Augustine,
 quot mariti sunt, qui per terras ac maria passim vagantur, uxore,
 non dico, non consulta, sed etiam meritò invitâ: & tibi
 non liceat tuæ salutis causâ Romam petere, nisi amica probave-
 rit? ignosce amico: liberè loqui cogit indignitas rei. *Aug.* Con-
 dono laudaciam nunquam experto, quid sit amare. *Cæterum*
 ita est: Videò, me esse mancipium: sed, quid faciam? *esse cogor,*
nunc maximè, postquam cum Manichæis sentire cœpi,
non esse nos, qui peccamus, sed pravam in nobis peccare naturam.
 (f) Non credis, quantum me istud axioma confirmârit in malo,
 quod malum esse scio, & tamen amo. *Nebr.* Miror, fieri posse,
 ut homo sapiens amet malum. *Aug.* Admiratio tua est filia
 ignorantia, de qua ego gratulor tibi: tu mihi condole, & de
 his file. *Nebr.* Ego non pecco, sed prava in me peccat natura: Au-
 gustine, credis tu veram sententiam esse? falsa est: utique in-
 telligis. *Aug.* Falsa est, patet, quia Deus me punit, cùm pecco:
 ergò ego pecco, neque enim, qui non peccat, justè potest pu-
 niri. Deinde, sicut experior vivere me, sic experior, me ali-
 quid velle, aut nolle, cùm pecco: sequitur, quòd peccare sit
 voluntatis actio, non naturæ. Sed hæc argumenta fortè Fau-

(e) L. 4, Conf. 6, 2, (f) l. 5, Conf. 6, 10, B

stus dissolvat. Experiar. *Nebr.* Opto igitur, ut hîc jam nunc adsit: nam mihi certum est, nihil aptè responderi posse. *Aug.* Etiam judico. Est tamen nescio quid, quod mihi blanditur intus, & dicit: nihil metue! huc te natura adigit: non offenditur, qui est auctor naturæ. Reclamat ratio, & urgens me: Augustine, inquit, non es animal brutum; homo es: hominem autem non debet appetitus regere, sed decòrum, non apprehensio, & phantasia, sed discursus: tu quem consiliarium audis? en! hæc cogitationes discerpunt cor: sed pacem Faustus feret. Oro te, *Nebridi*, Romanianum accede, ut, cum primum Faustus advenerit, monear. Ego interim hic solitarius obambulans mari, meas pugnas contemplor, donec Alipius ex navi redeat. Fac obsequium. *Nebr.* Utinam ad solatium tibi.

S C E N A I I I.

Augustinus. Navigius.

A*ugustinus.* Paulatim mitescit mare: prò Superi! abibit hodie cum Potitiano Alipius meus, & sine me? fure pelagus! urgete venti! nova procella surgat, ut tempus lucrer!... nihil ago. Magis ac magis se fluctus ponunt. O ut sit hoc omen bonum, & sic animum Faustus componat meum!... ecce! hinc aliqua se navis movet!.. propinquat!.. appellit littori!.. quis hospes adest? exscendit. Quasi ex nemore prodiens obvius veniam: *Nav.* Deo sint laudes, quòd salvus adsim. Hic expectate, dum redeam. Fallor! an fortè hæc ipsa est navis, cui se committet filius prodigus, iturus in regionem longinquam? ô verè filius lacrymarum! sed, quis inde se movet? *Aug.* Quid me circumspicis bone juvenis? num est, quod velis? *Nav.* Nescio, cui loquar. Nisi tamen me vestis fallit, fortè video ex Doctoribus aliquem, qui Academiam Carthagine regunt. *Aug.* Non errasti. *Nav.* igitur aut es ipse, quem quæ-

ro, Augustinus, Domine, aut certè tibi ignotus Augustinus non est. *Aug.* Etiam rectè, nam familiariter novi hominem. Et quid cum illo est tibi? *Nav.* Fratres sumus, & habeo, quod à Matre nuntiem. *Aug.* Frater Augustini es tu? tu Navigius, Monicæ Filius? *Nav.* Is sum: & mirari te video? *Aug.* Miseret tui! & novi Monicam. Est foemina notæ optimæ, dignaque ut illi filius solatio esset! *Nav.* Ah! ut esset! *Aug.* Gemis! & ego, quòd frater sis hominis obstinati in malo, condoleo tibi. *Nav.* Adorat Africa fratris ingenium: eruditionem, eloquentiam, doctrinam tota Carthago stupet: quid juvat? Mater desideraret plus virtutis, minùs scientiæ. Ajunt, in fide, & moribus infamem esse: hoc dedecus omne decus pessumdat. *Aug.* Idem queruntur amici omnes, sed utique maximè mater tua? *Nav.* Lacrymis innatat perpetuis misera, illud Rebeccæ millies repetens cum gemitu viscerum: *si sic miki futurum erat, quid necesse fuit concipere?* *Aug.* Credo. Sed ætatem habet filius: si non vult sapere, ipse sibi est mali causa: quid affligit se mulier sine fructu? *Nav.* Mater est. Fierine potest, ut non acerbissimè sentiat, genuisse se filium, æternis, ut apparet, ignibus destinatum? *Aug.* Desperastis, mutari posse? meliora spondeo. Novi hominem. Non est inter illos, qui, cum jam sint morti proximi, adhuc negant, se ægros esse. Augustinus agnoscit, graviter se decumbere, periclitari, & grandi medico habere opus. *Nav.* à Fausto expectat opem, scio, & si apud illum non inveniatur, Romam cogitat. Sed inanis fiducia est, imò medicina morbò nocivior. Mater aliam suadet, quam credit, certius saluti fore: litteras fero. Nunquid in navi reperiam? *Aug.* Paulò antè fuit. At ego gaudeo, hoc audiisse, quòd spem de filio non abjecerit Monica. Oro te, dic, quid fortem adeò mulierem facit? *Nav.* Visio fecit, quæ nuper dormienti objecta est. Ita bonus est Deus, & afflictos ad se fugientes solatur.

Aug. Visio? ò clementia Numinis! recreas me bono nuntio. Quin narres, an obstat aliquid? Nav. Augustini amico loquor, non dubito. Nomen num licet scire? Aug. Affectum intelligis, & scies nomen postea. Nunc hoc sufficiat, salutem hominis æquè mihi curæ esse, ac est ipsimet. Hinc avidè audio, quid dicas. Nav. Dicam. Videbatur sibi Mater in eadem cum filio domo versari, eadem mensâ uti, colloqui, convivere. Aversabatur hæreticum, blasphemias erroris detestans. Fugere conatur, increpat, abigit. Frustra. Nam, dum, quâ se propriat, circumspicit, videt, stare se in quadam regula lignea: ponè adistere juvenem splendidum, ac hilarem, cum ipsa moereret. Ille causam tristitiæ exquirat: respondet Monica, Augustinum se plangere. Et juvenis arridens: vide, ait, ubi tu stas, ibi & ipse. Ad eam vocem ipsa se vertit, & vidit, fratrem meum in eadem secum regula stare. Aug. Somnium dubium. Nam quid? si significet, etiam Monicam fore Manichæam, & sensuram cum filio? Nav. Non ita fiet: nam ecce, cum ego narranti visionem matri hoc ipsum objicerem, illa continuo, & læto aspectu, non, dicebat, fili, non, ut tu interpretaris. Non enim dictum est mihi: ubi filius, ibi & tu, sed, ubi tu, ibi & filius. (g) Aug. Hem! amplius me istud responsum fæminæ quàm visum movet. Nav. Crevit spes ex eventu novo. Ut citò fieret, quod viderat, Mater cupida, adiit Presbyterum, doctum virum, ac eruditum, quem credebat sufficere, ut se Augustino per disputationem opponeret. Rogatus noluit: disputando nihil effectum iri causatus contra hominem ætate juvenem, hæresis novitate indocilem, scientiæ opinione inflatum. Tolera, dicebat, & sine illum. Tantùm roga pro eo Dominum: ipse legendo reperiet, quis suus sit error & quanta impietas. (h) Aug. Profectò prudens responsum fuit. Nav. Addidit bonus vir, se parvu-

(g) L. 3, Conf. 6. 11. (h) L. 3, Conf. 6. 12.

parvulum eadem hæresi Manichæorum corruptum esse: postea ipsa lectione, nemine contra se disputante, vidisse errorem, horruisse, fugisse. *Aug.* Prorsus bellè. *Nav.* Verùm instabat ulterius mater, urgens, deprecans, flens ubertim, ac obsecrans, ut disputaret. Tum ille substomachans tædio, & imperiosius: *vade, inquit, fieri non potest, ut filius istarum lacrymarum pereat.*

(i) Ad hanc vocem, velut si de cælo sonuisset, absterfus est mæror, redundavit animus |dulci solatio, neque dubitat de veritate oraculi: unum angitur, ne diu differatur eventus. *Aug.* Amice, me ipsum, dum ista narras, sentio læta spe de Augustino impleri. Quo medio cupit Monica, ut juves miserum! *Nav.* Nuptias suadet. *Aug.* Nuptias suadet! quale hoc Consilium contra hæresin? *Nav.* Sperant amici, nuptias remedium contra concupiscentiam fore, atque Augustinum Catholicis se adjuncturum sine mora, ut primùm coeperit castè vivere, & intra matrimonii limites continens. *Aug.* Callidè quidem: nempe quia creditis hominem, non tam intellectu, quàm voluntate errare? *Nav.* Sic omnino constitutum esse fratrem non dubito. Nam quòd Vir tam perspicax adoret ineptias, quas Manichæi garrunt, fidemque seriam tantis stultitiis habeat, nemo adducet, ut credam. *Aug.* Tecum sentio. Hoc verò ut persuadeas, ne opponat se nuptiarum consilio, difficilis labor est. Nimis alligatum Melaniæ scio. *Nav.* Modò jam istud obtineam, ne Romam abeat. De Melania constituit modum mater, quo eripietur ignaro. *Aug.* Profectò diligenter omnia cogitastis. Et quem tu loqueris modum? *Nav.* Aliàs narrabo; nunc citò perquirendus est Frater, ne fiat profectio, antequam colloquar. Ubi inveniam, doce, obsecro. *Aug.* Proximè ad portam urbis de Romaniano inquire: Vir est prædives, & Augustini Mœccenas. Ibi, nisi inveneris fratrem, saltem intelliges, quid agatur.

B 3

Nav.

(i) Ibidem.

Nav. Amicè agis. O si quid potes, domine, porro te [Matris consiliis junge. Rem magnam facimus, nisi malè augurantur, qui nôrunt virum, si Augustinum Ecclesiæ Christi lucratur, & Deo.

S C E N A IV.

Augustinus solus.

A*ugustinus.* Operam dabo, ne te paniteat esse locutum mihi. Jam Faustus, amor, Roma, Monica, simul omnes impetum faciunt in istud pectus. Navigi, Frater, quot turbas cies? Monica nuptias suadet? Melania eripietur ignaro? Faustus nihil proderit mihi, & Roma nihil? undique tædia, Hoc habeo, postquam post concupiscentias abii. Uxorem ducam? quid deinde? num ideò sanus ero? amores deseram? Amo, amor, dedi fidem. . . . Faustus pacem animo feret? spes exigua. . . . Romæ inveniam, quid sit veritas? sit ita: forsitan reperta veritas cruciabit ferociùs, 'quàm blandus error. . . . ò calamitas mea! divisus sum. Hinc amor Sapientiæ ingens, & fortis trahit: inde retrahit amor carnis ardens, ac pertinax: neque erit pax, intelligo satis, non erit pax, donec succubuerit alteruter, & totum occupet victor unus. Quando autem hoc erit, aut num aliquando demum? Mater sperat. Vidit in eadem secum me regula stare: igitur Catholicis jungar? fortasse. An verò cum fide mutabo mores? difficulter. Nihil ergò proderit ire Romam? omnia in dubio sunt. ò fastidium! & in interitum eo, si pergo viam tam dubiam ire! Quid timeo tamen? fieri non potest, ut filius tantarum lacrymarum pereat, quantas Monica fundit pro me. Adoro patientiam boni Numinis! utinam non fatigem! prò! quanti tumultus in hoc certamine amoris gemini! aut voluptas est deserenda, aut veritas. Quid facio?

SCE-

S C E N A V.

Augustinus. Alipius.

A*lipius.* Ecce! solitarium hîc reperio. Amice, quid agis? quousque te ista deliberatio torquet? *Aug.* Alipi, nuptias cogito: sic suadet Mater. *Al.* Illudis? *Aug.* Qui nuntium tulit Frater, nunc primùm in urbem abiit. *Al.* Res nova! & placuit muliebri consilium? *Aug.* Non à quo sit, attendo, sed quale. *Al.* Heu me! ergò jam certum est tibi, non abire ex Africa? *Aug.* Hoc certum est, consilium matris non displicet mihi: heu! nimis grande proposui negotium: perpetuò cælibem vitam, & castam agere, Alipi, non est cujuslibet. *Al.* Vah! etiam me, ut existimo, à suscepto cælibis vitæ consilio absterbis? Vale! addixi me Potitiano, Romam ibo, & in cultu castitatis vitam cælibem Sapientiæ studio, ac virtuti dicabo. *Aug.* Bene facis. Ipse obsecro, ut citò discedas à me. *Al.* Quid? etiam me abigis? Ita te loqui amico decet? vix gustare cœpi tuæ amicitix fructum, & spem inveniendæ per te sapientiæ capere, cùm te separas? quid jam offendi, ut iratus sis mihi? fortè quòd firmum decretum sit mihi eundi Romam, vel si tu nolis, hoc inimicum facit? *Aug.* Fui. Nunc amo verè: ideò, ut abeas, etiam rogo. Deceptus, decepi te, & prò dolor! in idem errorum barathrum mecum traxi. En! vela Potitianus explicat: perge Romam, quære, ut invenias virum, qui ex fo-vea trahat. *Al.* Trahat, qui trahet te: quæramus simul, quando utrique par est desiderium quærendi verum. *Aug.* O veritas! veritas! *quàm ardentè medullæ animi mei suspirabant te!* quæsi, & non inveni, quia nempe tu, Deus, *lege infatigabili spargis pœnales cæcitates super illicitas cupiditates!* (k) Sapere me credidi miser, & stultus factus sum. *Al.* Me istæ querelæ nihil juvant.

(k) *L. 1. Confess. c. 17.*

juvant. Dic apertè, si Faustus non satisfecerit tuis dubiis, ibis Romam? *Aug.* Nescio. *Al.* Sapientia Studio te studiosius dabis? *Aug.* Nescio. *Al.* Quid igitur fiet? *Aug.* Nescio. *Al.* Si nescis, quid statuas, conferamus consilia saltem, ut tandem decretum fiat. *Aug.* Relinque me mihi. Ego jam neque dando consilio, neque accipiendo idoneus sum. Vitæ huc usque actæ imago foeda se oculis objicit: indetædium, & amarus horror, moeror, nausea. Vah! annum vitæ trigesimum ago, ô cæli! qualis vitæ! *Alip.* cessa amare me. Vereor, ne amor, qui te similem mihi non invenit, similem faciat, & eris monstrum, quo nullum tetrius tulit Africa. *Al.* Quæ intemperia! *Aug.* Non fugis? *Al.* Neque me capio, neque te, minimè, quid isti sermones velint, aut unde sint. *Aug.* Fuge, inquam, fuge à me! *Al.* Imò tu proficiscere mecum, si me, & te amas. *Aug.* Non, ajo, sed tu fuge. *Al.* Quæso, quæ turbæ te agunt? *Aug.* Ah! qui sim, ignoras. ô bone! ... bene habet. Solus foli annales vitæ ex memoria legam, ut incipias nôsse, & cesses amare. *Alip.* Hoc me consilio fugas. Nam cui bono audiam mala tua? *Aug.* Imò, si amas, manes, ne redeas postea, & rursus ames. Nocui tibi, dum Manichæum feci: prodesse volo, nec possum certiùs, quàm si persuasero, ut me oderis. *Al.* Non intelligo te. Sed mihi turbatus videris. Omen est bonum. Vim amicam patior. *Aug.* Huc affide. *Al.* Sæpe tuis solatium est, audiri. Audio, hac lege tamen, ut tu postea audias me. *Aug.* Nescio. *Al.* Etiam ego, quid velis, nescio: tamen loquere. *Aug.* Unde exordiar? .. Ubi, oro te, *Deus meus, ubi Domine, ego servus tuus, ubi, aut quando innocens fui?* (1) in peccatis concepit me Mater mea, & quantum sit in me peccati imperium, jam infans prodidi. Sæpe jam tum, quod nocebat, petebam cum multo fletu, & indignabar negantibus, feriebam, cupie-

(1) *L. 1, Conf. c. 7.*

eupiebam nocere, nec rarò, etsi nondum loqui possem, jam tumens invidiâ intuebar pallidus collactaneos meos amaro aspectu. Tolerabantur hæc à nutricibus, blandè quidem, sed stolidè, *non quia nulla mala, vel parva, sed quia ætatis accessu peritura videbantur.* (m) *Al.* Vitium commune narras infantibus ex Adamo progenitis. *Aug.* Per stolidam indulgentiam, ut dixi, crevit mecum, & ex infantia in pueritiam transiit. Videbam tunc homines adorare Deum: hinc intellexi, Domine, ut potui, *te esse Magnum aliquem, qui posses etiam non apparens sensibus nostris exaudire nos, & subvenire nobis.* (n) Igitur, Alipi, orabam etiam ego Deum, sed quid credis, orâsse me? ah! Deus magne! *rogabam te parvus, non parvo affectu, ne in Schola vapularerem,* quia, quod erat bonum mihi, unum malum putabam. Cæterum ludere, & ludendo vincere, unum gaudium fuit: bonas litteras discere tædium, obedire præpositis tormentum. *Al.* Quid facias? sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. *Aug.* Hinc collige, ut crescat malum, si alat Pater, ut aluit meus. *Christum non noverat* (o) miser: ideò, quod est Ethnicis proprium, nihil erat anxius, quibus moribus viverem, modò in litteris proficerem. Itaque ego, Alipi, præcepta Grammaticæ violare turpius esse credidi, quàm violare Decalogum, & solocismum horrebam plus, quàm quodvis flagitium. Superi! *quantillus puer, & quantus peccator!* (p) *Al.* Infelix eras patris culpâ magis, quàm tuâ. *Aug.* Atqui ego me felicem putabam, quòd facultas esset vivendi licentiùs. Ita ingressus adolescentiam adhibebar Poësi. Legebam obscenas fabulas: nam hinc, agebant inepti doctores mei, *hinc verba discuntur, hinc aquiritur eloquentia.* (q) Cathedra pestilentia prostabat in foro, & turpitudinem docentibus, supra mercedem, I. C dem,

(m) *Ibidem.* (n) *L. 1, c. 9.* (o) *L. 1, c. 18. & 19c* (p) *L. 1, c. 12.* (q)

L. 1, c. 16.

dem, etiam ex ærario reipublicæ decernebantur salaria. In elegantibus libris, quasi in vasis pretiosis, vinum meretricium propinabant ebrij didascalii, & nisi biberemus, cædebamur, nec licebat appellare ad aliquem judicem sobrium. Ego verò, ut videas nequitiam pueri, talia libenter didici, eisque delectabar miser, & ob hoc bonæ spei puer appellabar. *Al.* Miseret me. Video fontes geminos, ex quibus toxicum in te fluxit. Ex libris bibebas scelus, ut lac, & torrens hominum, plus scientiam, quam conscientiam amantium (r) devolvisset vel reluctantem in mare mortuum. Satis est: ex his principiis intelligo consequentias. *Aug.* Adhuc audi. Sileo innumera mendacia, fraudes, furta, iras, rixas, gulam, & reliqua vitia, quibus puerilem innocentiam corrupti: ad decimum sextum ætatis annum (s) venio. O annum infelicem! tunc, ô Numen meum, computrui coram oculis tuis, placens mihi, & placere cupiens oculis hominum, æstûque concupiscentiæ abreptus totum me in hoc studium effudi, ut amarem, & amarer. *Al.* Cessa, cessatandem. Mala te educatio malum fecit: malè sit illis, qui post bonam mali fiunt! *Aug.* Annum illum miserum otiosus agebam domi, quia pater præparabat sumptus, quibus postea in Academia me aleret. Tunc, amice, excesserunt caput meum vepres libidinum, & nulla erat eradicans manus, imò gaudebat Pater ex inquieta adolescentia, quasi jam in nepotes gestiret. (t) *Al.* Vah! parentem non parentem, sed peremptorem! *Aug.* Sic erat. Postea Thagastâ translatus Carthaginem in Manichæos incidi. Displicuit doctrina Catholica, quia sanctior erat, quàm ut possem amare, & altior, quàm ut possem capere. Placuit Manetis, quia favebat moribus meis, & doctores ejus semper veritatem, veritatem, & merissimas evidencias plenis buccis spondebant. Ergò à decimo nono anno vitæ meæ cum his comitibus iter agebam platearum Babylonix, &

(r) L. 1. c. 19. (s) L. 2. c. 1. & 2. (t) L. 3. c. 6.

& volutabar in cœno ejus tanquam in cinamómis, & unguentis pretiosis. *Al.* Poteras tanto tempore sine animi cruciatibus scelus amare? *Aug.* Scis, inter alias blasphemias docere Manetem: non esse nos, qui peccamus, sed pravam in nobis peccare naturam. In quanta mala unum hoc malum axioma præcipitaverit, flere magis lubet, quàm dicere. Reprehendebas me sæpe, Deus mi, & audivi vocem graviter objurgantis hinc intus: Augustine quid facis? Ego impudens declinavi cor meum ad excusandas excusationes in peccatis: accusavi naturam, dixi: *Domine natura, quam dedisti mihi!* ... & accusando naturam, putabam insanus defendi me! *Al.* Obtundis aures. Cessa, obsecro! erratum est utique, video, hoc te videre. *Aug.* Video, & horreo. Nam quis ad talis vitæ Historiam non horreat? nunc à cognitione veniendum est ad correctionem: Alipi, quid possum sperare? narraui me tibi: quid putas? *Al.* Magni motus te agitant: spero bene. Non diu displicebit Deo, qui verè displicet sibi. *Aug.* Monica, Alipi, hos animi salutare tumultus debeo. Maternas lacrymas trahit ad se cælum, & mutatas in frugiferum rorem arido cordi depluit ad refrigerium. Sic mihi Frater narrat, & ne de me desperem, hæc matris pietas facit: quidniigitur Consilium de nuptiis audiam? *Al.* Nuptiæ forsitan uni malo medellam ferent: sed alteri, quo laborat intellectus, nisi hodie Faustus medetur, quis medebitur postea, si in Africa uxori adhæreas? Romam, Romam nos vocat veritas! ibi sapientiam sponfam habebō, & perpetuò cælebs vitam beatam vivam. *Aug.* Hoc tu potes: ego non possum! ah! quis mihi filum in hoc labyrintho?

S C E N A VI.

Alipius. Potitianus. Navigius.

A*lipius.* Quò te abripis? relinquo tibi: Superi Consilium dabunt. Mihi miseratio viscera commovet! quàm felix fui,

fui, cui melior educatio obtigit! adde bonum alterum Deus, ut vera fides se mihi offerat; & possideo omne bonum, quod hominem in hac vita felicem facit. *Nav.* Et quid hoc erit? *Domine*, non est tibi visus Augustinus in loco hoc? *Al.* Quis es? quid vis? *Nav.* Jo! nunc felix sum. *Potitiane*, amice optime, salve millies! *Pot.* Navigi salve! hospes inexpectatus ades. *Nav.* Ad te, & fratrem legatus à matre. *Al.* Hic frater Augustini est? *Nav.* Frater à Fratre despectus immeritò, & illusus. *Pot.* Quid enim quereris? *Nav.* Vides naviculam, quæ paulò antè Thagastâ huc me advexit: ut exscendi, in virum incido doctoris habitu: de Augustino requiro: amicum se fingit: narro multa: denique ad Romanianum me mittit. Eo; Romanianus, postquam ei descripsi hominem, ait, jam esse locutum fratri, & jubet redire ad portum. *Al.* Non eum noveras? *Nav.* Trimulus fui, cùm ille Thagastâ discessit: ab eo tempore nunquam vidi. Sed tu judica, *Potitiane*, quæ sit ista humanitas, dissimulare se fratri, fratrem profitenti, & litteras, quas à matre habeo, ne quidem acceptare! *Al.* Habet graves causas, cur sic: & tuum hac die malè auspicatum est iter. *Nav.* Nempe iste ex Manichæis est, *Potitiane*, qui metuit, ne Mater Augustinum eripiat! *Pot.* Amicus Alipius est, intimè familiaris: nihil metue. Ad me, quæ habeas mandata, loquere. *Nav.* Hoc rogat te Mater per nomen Catholicum, quod colis, ne filium ex Africa avehas. *Al.* Sic est: & nempe ne consilium nuptiarum impedias. *Pot.* Nuptiæ agitantur? *Nav.* Video istum jam hæc omnia tractasse cum Fratre. Ah! Alipi, cur opponere te vis salubri desiderio matris? *Al.* Quia amicus sum. Nonne à Manichæis ut se abstrahat filius, hoc mater cupit? *Nav.* Unicè optat. *Al.* Atqui non potest huic voto pestilentius esse consilium, quàm istud de nuptiis. *Pot.* Eadem est mea sententia: & credidi, me gratiam matri facere, si Augustinum eadem operâ

&

& à conversatione cum Manichæis, & ab ineptiis amorum abducerem. *Nav.* Enimverò amicos audio, quibus si est sensus diversus à matre, acquiescet haud dubiè pia fœmina, quæ unam filii salutem sitit. Sed quos tamen sensus Frater de nuptiis prodidit? *Al.* Ambiguos inter illas, & iter: cæterùm mihi credite: quamdiu tenetur à Melania, neutrum fiet. *Pot.* Mihi occurrit consilium. Fœmina, sicut Augustinus, etiam ipsa est dubia de sua fide. Suadeat ipsi aliquis, ut ipsa Augustinum ad iter urgeat, ex quo redux docturus sit veritatem, quam Romæ didicerit. *Al.* Consilium placet, præcipuè si Faustus disputanti succumbet. Ego exequor.

S C E N A VII.

Potitianus. Alipius. Navigius. Nebridius.

N*Nebridius.* Jo! Faustus advenit. Date Augustinum amici!
Al. Inter arbores se condidit, ut tædio, & angoribus suis vacet liberiùs. *Nebr.* Erit finis. Tu, quæso, Potitiane, ne solvas navem, donec disputatio finiatur. Successus determinabit consilia. *Pot.* Beatum me facitis, si itis mecum. *Nav.* Idem Frater optat. *Nebr.* Augustini? *Pot.* Ab anxia matre sollicitus nuntius. *Nebr.* ô salve! Frater igitur etiam meus es, nam & ego Augustinus sum. Requiro virum. *Nav.* Lata dies, quæ tot amicos jungit. *Al.* Nebridius est, qui abiit, & ipse Sapientiæ devotus imprimis: Sed ego jam negotium conficio cum Melania, ut post Faustum victum sublatus sit omnis obex. *Pot.* Mihi prurit animus hoc idolum videre, & audire, quæ spuat oracula. *Nav.* Ego hîc Fratrem expecto, ut comes eam. *Al.* Imò commodiùs post victoriam sistes te, & litteras dabis.

Pot. Quibus ego pondus addam. Nunc veni mecum.

Nav. Pot. Al. Consilia fortunet Deus.

C 3

CHO

C H O R U S.

Conversionis seriae principium fit à cognitione sui, quam efficit Gratia, Fides, & Examen.

Anthropus, sive homo peccator. Gratia in persona Tabellarii. Fides in persona Janitoris.

Gratia. Nubila, lurida, squallida, tetrica,

Terribilis nox! . . . (a)

Heu! tantis involuta tenebris

Domus infelicissima! . . .

Est tamen, est ipsissima,

Cujus pulsare januam jubetur Gratia

Imperii Divini nuntia . . .

Vah! Ostiarius dormit in atrio!

Surge, surge, qui dormis!

Fero litteras ad Patrem familias.

Fides. Importune! nemo est domi:

Quid frustra me excitas?

Gratia. Fallor! an vocem fratris audio?

Fides. Fallor! an Gratia loquitur in hoc tabellario?

Gratia. Salve Fides!

Fides. Salve Gratia! Fidem adjuva.

Languore & otio pæne emarcui:

Adeo his in ædibus evilui.

In atrio utcunque me sustinent:

Si moveo me, omnino ejicient.

Aria.

(a) Exhibetur domus tenebris involuta, & in ejus atrio dormiens Fides, quam excitat Gratia.

Principium & Occasio.

23

Aria.

Olim erant tempora, (b)

Fides cùm consilia

Omnia regebat :

Nemo, nisi Duce me,

Nisi imperante me,

Nemo se movebat, *Olim!*

2.

Nunc (*O mores!*) cerebrum, (c)

Status, sanguis, commodum,

Lucrum audiuntur!

Fidei Dictamina

Sunt puerorum regula:

Vana sunt : spernuntur. *O mores!*

Gratia. Movet me tua afflictio.

Sed feret remedium, quod spero;

Hæc Epistola, quam ad Anthropum fero.

Fides. Dixi : abiit homo extra se, cum tota familia:

Nullum est pratum, quod non pertransit Luxuria, Sap. 2.

Nemo est domi.

In ipsa domo, præter externam hanc speciem,

Non est relictus lapis super lapidem.

Inimici domestici everterunt omnia :

In Ferarum domicilium area transiit,

Anthropo, quia rarissimè introspicit se,

Vel dissimulante, vel penitus ignorante.

Gratia. Inclamabo hominem, & revocabo.

Tu à me *Lumen* accipe, ut, cùm redierit in se, (d)

Videat, paveat, horreat se.

Fides,

(b) *Fustus meus ex fide vivit.* Hebr. 10. (c) *Filius hominis veniens putas, inveniet fidem in terra?* Luc. 18. (d) *Lumen ad revelationem.* Luc. 2.

Fides. Divinum est Consilium. Sui cognitio
Conversionis Principium erit Anthropo.
Intröco : Lumen infero.

Gratia. At Sapiencia foris prædicat, Prov. 1.
In plateis dat vocem suam.
Anthrope! Ubi es? ubi es? Adam ubi es? Gen. 3.

Anthrop. Vocantem audio. Quis me?

Gratia. Anthrope! Anthrope!

Anthrop. Adsum! quid postulas me?

Gratia. Superi! an monstrum video *Africanum?* apage!
Ego hominem quæro, tu homo non es!..
Anthrope! Ubi es?

Anthrop. Aut cæcus, aut nebulo es!
Quis enim sum, si homo non sum?

Gratia. Bellua es, homo non es.

Aria.

Est facies plena horrore!

Quis videat sine terrore?... (e)

In capite *Taurus* succrescit,

In oculis *Draco* livescit,

Suillum in rictum se porrigit os:

In ore sunt dentes *Canini*,

Pro digitis ungues *Lupini*:

Ad *fenum* te pronus inclinas, (f)

Hoc pabulo ventrem saginas:

Nec aliud cogitas cælum, quàm bos!

Bellua es!

Homo non es!

Anthrop. Inferi! hanc ego fero impudentiam?

Gratia

(e) Ex hominibus abjectus est, & fenum, ut bos, comedit. Dan. 4. (f) Omnis
Caro fenum, Isa. 40.

- Gratia.* Laudo patientiam, & muneror etiam. (g)
Mentitus nihil sum. Ecce speculum! inspice!
Sed oculos Christianos, non Ethnicos adhibe.
- Anthrop.* Heu me! qualem me video?
- Gratia.* Ah homo non es! fuisti!
Sed, cum in honore esses, non intellexisti!
Comparatus es jumentis insipientibus,
Et similis factus es illis. Psalm. 48
- Anthrop.* Tu verò quis es?
- Gratia.* Ex hac Epistola intelliges. Tolle, lege!
- Anthrop.* Ceram Domini video.. totis artibus trepido..
Et nuntius disparuit!.. suspicor! Janitor!....(h)
Huc Lumen admove.
- Fides.* Accensum est: ingrediere!
- Anthrop.* Heu me! heu me! nova confusio!
Hæc domus est mea? hæc habitatio?
- Fides.* Talem fecit incuria, & dissimulatio.
- Anthrop.* Bene, bene domus hæc convenit bellux, (i)
Qualem exhibent istæ tabulæ.
Anthrope, circumspecte: ubi es? ubi, & quis?

Aria.

O mea lumina,
Ite in flumina!
Et amarissima
Fundite maria!
Mergite me!

Med. I.

D

Nun-

(g) Pro speculo offert tabulas Decalogi. (h) Exhibetur domus conversa in silvam incultam, cujus consideratio fit per examen conscientia. (i) Inspicit speculum, hoc est, se, & silvam, hoc est, malos habitus suos, de quibus proverbium: *intr in antiquam silvam.*

Conversionis S. Augustini

Nunquam erit lachrymā
Dignior materia:
Anthrope, fle!

2.

Hæc mea dignitas,
Hæc est nobilitas:
Omnes, omnes aliæ
Simplices sunt belluæ:
Nulla est composita,
Præter me!
Monstrum es! Anthrope, fle!

O speculum non fallax! O lumen terribile! . .
Nescio tamen quid terribilius
Minantur istæ litteræ.

Amice, prælege:
Audiam, quid exprobet Dominus,
Domine, argue! argue!

Fides. O pretiosæ lachrymæ! . . ut fluant uberius,
Audi, *Hoc dicit Dominus:*
Quid invenisti in me iniquitatis, ut elongares à me, Jer. 2.
Et ambulares post vanitatem?

Anthrop. Peccavi!

Fides. *A seculo confregisti jugum meum,* *Ibid.*
Rupisti vincula mea, & dixisti: non serviam!

Anthrop. Peccavi nimis!

Fides. *Tetendisti adversus Deum manum tuam,* *Job. 19.*
Et contra Omnipotentem roboratus es!

Anthrop. Mea culpa!

Fides. *Cucurristi adversus me erecto collo,*
Et pingui cervice armatus es!

Am.

Anthrop. Mea culpa!

Fides. Oblitus es mei, & projecisti me post corpus tuum! Ez. 23.

Anthrop. Mea maxima culpa!

Fides. Scito, & vide, quia malum, & amarum est, Jer. 2.
Relinquere Dominum Deum tuum!

Anthrop. Ah malum, & amarum!

Fides. Orientur in-domo tua spinae, & urticae: Isa. 34
Et erit cubile Draconum,
Et pascua Struthionum,
Et occurrent daemonia.

Anthrop. Video, paveo, horreo,

Fides. Dixisti: dives sum, & locupletatus, Apoc. 3
Et nullius egeo: & nescis, quia tu es miser,
Et miserabilis, & pauper,
Et cecus, & nudus!

Anthrop. Nescivi, erravi,

Quia me non inspexi, non examinavi.
Fides. Usque quod gravi corde, diligis vanitatem, Psalm. 4.
Et quaeris mendacium?
Convertere ad Dominum Deum tuum!

Anthrop. Miserere Miserator Domine!

Fides. Conturbata sunt ossa mea,
Et anima mea turbata est valde!* Psalm. 6.

Fides. Felix turbatio! bona sunt initia:

Videt, & horret Anthropus sua flagitia.

Tanti est, se in se colligere,

Se serio inspicere.

Qui extra se semper peregrinantur,

Nunquam sanctificantur.

¶ Clauditur.

D 2

Aria.

*Conversionis S. Augustini**Aria.*

Quid juvat per astra vagari?
 Quid maris profunda scrutari?
 Quid terras peragrarè,
 Et curioso oculo,
 Quæ rerum sit conditio,
 Ubique perlustrare,
 Et se negligere?

2.

Tu tibi sis maxima cura,
 Non cistæ, non cellæ, non rura:
 Scis, quid in his agatur: ...
 Ne minùs cures, obsecro,
 Ut scias, quid in animo
 Peccatum moliat:ur:
 Te, te ingredi.

PUNCTUM II.

Disputationis Effectus.

SCENA I.

Augustinus. Nebridius. Potitianus. Romanianus.

Augustinus. Cessa, frater: nondum plenum matri gaudium
 feres. Nav. Axioma, quod te perdidit, damnas, & ami-
 corum admittis consilia: bonum initium facis. Aug. Detestari
 falsum, bonum initium est, fateor: sed nisi inveniam verum,
 solatium leve. Et heu! propè periit Spes omnis mea, quando
 & in Fausto deceptus sum. Nebr. Spes in Africa periit, in Eu-
 ropa quæramus. Pot. Ut ego libenter huic disputationi adfui!
 Augu-

Augustine, quàm diversam à Catholicis Doctrinam Manes habet! quanta audiavi absurda! nihil simile Roma docet. Eja! rectà ad mare! *Rom.* Ego hucusque contrarius, jam & ipse te urgeo: proficiscere, & meliorem tibi Doctorem quære. *Aug.* Romaniane, ego tibi magnus debitor sum: gaudeo, quòd per me videas falsum, quod ego video: opto, ut sit, qui utrumque doceat meliùs. *Rom.* Si invenias, trahes me, ut tesequar. Sic enim existimo: in illa Secta, quam neque illius principes contra impugnantes tueri possunt, non est prudentis, velle vivere, minùs, velle mori. *Nebr.* Rectè judicas, & qui aliter agunt, nimirum quærunt sibi fidem conformem suis moribus, quantumvis resistat ratio, & postulet, ut, si sancta est fides, qualis utique esse debet, si est à Deo, curemus mores esse conformes fidei. *Aug.* Displicet nunc equidem Manichæorum hæresis, cùm video, me à dubiis extricari à nullo posse: non tamen ideò Fides Catholica ex integro placet. Docetis multa, Potitiane, quæ æquè parum mihi videntur digna fide, quàm quæ in nostris carpitis. Unum ex multis profero: dicitis, Deum esse corporeum, potèstne aliquid absurdius dici? *Pot.* Hem! quis hanc nobis affingit calumniam? *Aug.* Vos utique, qui dicitis, hominem factum esse ad similitudinem Dei: sequitur, planè Deum habere corpus, ut homo habet. *Pot.* Homo secundum animam, Augustine, imago Dei à nobis dicitur, non quoad corpus. Sed ego indignor loqui. Est hoc consuetum hæreticorum stratagemata, quòd, cùm fidem nostram videant inexpugnabilem esse solidis argumentis, mendaciis contemptibilem faciant. Romam, Romam, Augustine, pergamus: intelliges plura, quæ te Doctiores viri docebunt. *Aug.* Sit igitur, navim paratam habe: Ego valedico Melaniæ. Seduxi miseram, & mecum in hæresin traxi: dedocenda est, ne ex iisdem principiis porro vivat, & ego perditionis reus sim. *Pot.* Abire non

finet. *Aug.* Relinque hoc mihi; persuadebo, ut finat. Juvar, ut sciat, se mecum deceptam à Fausto esse. Atque, ut videas, rem sine dolo me agere, ultimæ allocutionis testem fratrem, & Nebridium volo. Vos non finetis, ut vincar. *Nebr. Nav.* Quantum possumus. *Pot.* Breves este. *Nebr.* Curabo. *Pot.* Tu verò dic jam, quo es animo post Faustum auditum, Romaniane?

S C E N A II.

Potitianus. Romanianus.

R*omanianus.* Hoc ego nunquam putâssem. Nam, quæ est hæc audacia impudens, sic palam mentiri, & Faustum istum describere omni doctrinâ cultissimum! Credebam Apollinem me auditurum ex tripode, aut hominem certè Salomoni non disparem: tanta expectatio fuit. *Pot.* Video te tædiò turbidum. *Rom.* Nempe Potitiane, si iste Faustus Sectæ nostræ fundamentum est, video totam in arena fundari. Prò, ut miserum Augustinus exagitavit! *Pot.* Miserum vocas? Non tibi facundia, non morum urbanitas, non dulcedo verborum placuit? Meministin', ut amicè salutatum Augustinum allocutus sit gravibus verbis, & grandem ægrotum vocaverit, cui proin opus esset etiam medico grandi? *Rom.* Ipse helleboro indiget. *Pot.* Deinde quàm dulce exordium fuit! *Rom.* Turbatus es, Augustine, aiebat, sed Dominus JESUS, ò nomen suave! Confide! Dominus JESUS per me dissipabit nubes, quibus tegitur cœlum tibi. Mihi ista verba jam lacrymas proliciebant, solatii testes, ac bonæ Spei. *Pot.* Amice, omnium, quos vidi, hæreticorum hæc lingua est. Semper Dominus JESUS in ore est, sed sono tenus est, & strepitu linguæ. (a) *Viscum conficiunt ex commixtione syllabarum dulcissimi nominis, homines superbe delirantes, carna-*
les.

(a) L. 3. Conf. c. 6.

*les, loquaces, in quorum ore laquei diaboli. Rom. Væ! væ! quibus gradibus deductus sum in profunda inferni! & quando me Faustus sefellit, cui jam credam? (b) Pot. Blanda verba, vultus congruus, decorum eloquium, & quodam lepore naturali jucundum, etiam me delectabat initiô; sed quia attendebam ad cibos, quos apponebat, & non ad vasa, in quibus ministrabat, adverti, animam non satiari. Hinc curiositati successit fastidium, maximè cum urgente Augustino vidimus omnes. hominem, exceptâ Grammaticâ, omnium artium Liberalium imperitum esse, & præter aliquas Ciceronis Orationes, ac pauculos Seneceæ libros, propè nihil legisse. Rom. Docti viri famam garrulitas peperit: nunc patet. Sed ego, quid jam? Pot. Exemplum Augustini ante oculos habes: ducem inquit, cui tutius, quàm Fausto, se credat, & inveniet apud nos. Solis Ecclesiæ Catholicæ Doctoribus dictum est: (c) *Qui vos audit, me audit.* Rom. Nisi etiam ista jactantia est. Nam hoc est, quod nostri maximè in Catholicis improbant: asseritis summa mysteria, vultis illa simpliciter credi, & non probatis: difficile postulatum est. Pot. Imò facillimum intelligenti. Non est imprudens fides, qua credo, quæ capi non possunt: reddere possum rationem prudentem, interroganti, cur credam. Rom. Quam verò? Pot. Credo, quia, quod credo, Deus locutus est, qui est Veritas. Rom. Profectò prudens ratio, si certus sis, quòd locutus sit Deus. Pot. Testem habeo, qui nec falli, nec fallere potest. Rom. Nomina mihi. Pot. Ecclesia Christi est testis. Rom. Admitto si tot inter Ecclesias ostenderis, quæ sit Christi. Pot. Prudenter dubitare non possum, quin sit Romana: neque enim est alia, quæ habeat signa certiora, ex quibus prudenter æstimem, quòd præferenda sit huic. Aut age, da mihi aliquam, quæ sit aut antiquior tempore, aut doctrinæ unitate constantior, aut*

pro-

(c) *Luc. 19.*

propagatione illustrior, aut denique sanctitatis laude Christo Auctori suo gloriosior, quàm sit Romana: & ego deserta hac, hodie ad illam transibo. Interim hoc conficio, aut nullam esse in terris Ecclesiam Christi; aut Romanam esse. *Rom.* Non ineptè concludis, sed ego, quid facturus sit Augustinus, expecto. *En Alipius.*

S C E N A III.

Alipius. Potitianus. Romanianus.

Alipius. Potitiane, quousque trahimus moram? expande vela, navigemus. Video, vana spe fuisse illusum nobis.
Pot. Novum narras malum. *Rom.* Quasi diceres, Augustinum non abiturum vobiscum. *Al.* Est, quod dicebam. Sperabat animo satisfieri per Faustum posse: prætextus fuit. Succubuit Faustus: jam patet causa, quæ hominem in Africa tenet. Heu! vicit amorem Sapientiae amor mulierculæ. *Pot.* Prò! dedecus! *Rom.* Hem! adhuc triumphat Manes: *Prava virum natura cogit!* *Al.* Blasphemiam cessa! non est natura, quæ cogit, sed pessima consuetudo vim infert volenti, & pugnam pertæso, in qua vim vi posset repellere. *Pot.* Credebam, effecturum te apud puellam, ut sineret non invita discedere. *Al.* Jam effeceram, cum ecce! victor Fausti ingreditur, & ut vidit Melaniam flere, (nam ita mihi Deus inflammaverat animum, & linguam direxerat, ut atrocissimis coloribus vitæ turpitudinem, animæ periculum, Deum iratum depinxerim, ac præcipuè sceleris gravitatem, si Augustinum meliora cogitantem ab itinere Romano averterit, adeò ad terrorem exaggeraverim, ut tremebunda, ac lacrymans nihil se contra moturam promiserit) miseretur, intelligit causam, & mox aliam contra me disputationem orditur, & thesin propugnat, quam piæ aures horreant: *Negat, vivi castè ab eo posse, qui velit beatus vivere.* (d) *Pot.* A Lo-
 gica

gica Augustini libera me Domine ! quod est hoc novum axioma animale, nefandum, diabolicum ! Superi desperate ! nunquam vester Augustinus erit, si hanc sententiam tenet. *Rom.* Contrarium utique propugnaveris tu ? *Al.* Humana, ac divina testimonia attuli, ratione pugnavi, meam ipsius experientiam allegavi, deridet omnia : negat beatum me esse, & castum tamen. Quin suis me paralogismis ita implicuit, ut propè amem sordes, quas abominor : demum fugere malui, quàm ultrà contendere cum tanto periculo. Nebridius, & Navigius adhuc cum ipso declamant. Ego amicum abdicō : tædet morarum tandem : solus propero ad aram veritatis, quam Romæ quæro, ne fatigem patientiam Numinis, & poenas cum ipso luam. *Pot.* Me miseret tanti viri : divinum ingenium immersum lacunæ non emerget ad ardua, non se eriget ad divina. *Al.* Utique. Et sepulta in cœno margarita non splendet. Postquam errores Manetis agnovit, jam, ut sit Maximus, præter cultum castitatis, desideres nihil. *Rom.* Natura sanè dona in hominem plurima, & maxima contulit, id quod me ad beneficiendum permovit. Amoena est indoles, facies liberalis, eloquium suave, animus magnorum facinorum & capax, & avidus, ingens cupido sciendi, intellectus lux mera, memoria ex asse fidelis, eruditio summa, vis in disputando invicta, facundia efficax, & semper triumphans. *Al.* Ex fonte tam claro, tam pleno quanta possent bona in utramque rempublicam fluere, nisi hæc macula pollueret ! *Pot.* Romaniane, ex hoc fructu cognosce arborem. Hæresis talia inspiravit axiomata : en effectum. *Rom.* Dolendum. Sed quid consilii est ? *Al.* Augustinus degeneravit in animal : quid consulemus ? *Rom.* Desperas ? *Al.* Nihil supra verum dixi. Intellectus & voluntas hominem ab animali distinguunt. Considera in Augustino utramque potentiam : in judiciis suis regitur ab apprehensione, non

E

à discurs-

à discursu, in desideriis ab appetitu rapitur, non à decoro: con-
clude, quid differat, & spera remedium. *Pot.* Heu! quanta
mala unum post se trahit malum axioma, si quis illud semel pro
regula suscipit! Mihi hoc mirum videtur, fieri posse, ut vir
prudens aliquando suscipiat principium rectæ rationi tam adver-
sum, quale est hoc: *Non esse nos, qui peccamus, sed pravam in
nobis peccare naturam.* *Al.* Cum ipso Augustino hanc nuper
quæstionem habebam, & ille, ut promptus est, tres causas
assignavit, præjudicia, simplicitatem, & malitiam. Præjudicia,
ajebat, nascuntur nobiscum, vel certè educantur: unde fit, ut,
quod à teneris pro vero coluimus, vix patiamur unquam exa-
mini subjici, aut in suspicionem falsi vocari. Simplicitas facit,
ut ne dubium quidem occurrat: unde ignorantia talium mise-
ria est magis dicenda, quàm culpa. Malitia illis est propria, qui
datâ operâ errant, & studiosè conquirunt argumenta, quibus
tueantur errorem, vel ne videantur errasse, quod superborum
est vitium, vel ne ex erroris cognitione urgeantur, ut vitent,
quod amant. Et in hac ultima classe Augustinum pono: dicit-
te, quid potest sperari? tempus perdimus: *Potitiane*, jube
signum discessus dari, ut convenient comites. *Pot.* Excidi ma-
gna spe, & triste sine Augustino est iter. Tamen, quoniam
ita vult infelix, age nauta, signum ad abitum cane. *Rom.* Et
ego quid agam? propè in portu fui: in medios fluctus nova
fluctuatio retrahit. *Pot.* Te hominis tam pessumdati auctori-
tas movet, ut ames mendacium? non quis, sed quare
aliquis exequi nolit, quod statuit, considerare in
eo debes, quem tibi imitandum proponis. *

SCE.

* tuba canitur.

SCENA IV.

Accedit Nebridius.

N*Nebridius.* Eja! in tempore venio. Itane sine me? sine Augustino? *Al.* Age, mutatus es, an ibis mecum? *Nebr.* Desine querelarum: & vos audite, obsecro, rem miram valde. Foemina, quæ ferè malorum omnium viris causa esse solet, hodie per accidens bonum fecit. *Pot.* Attentus sum, quid velis. *Rom.* Et ego avidus. *Al.* Nugas dices! *Nebr.* Jucundissimam veritatem. Tandem decretum est, Augustinus Romam ibit. *Pot.* Hodie? *Nebr.* Hodie. *Rom.* Sinet fœmina? *Nebr.* Ipsa urget. Alipi, magnum ad resolutionem momentum tua austeritas tulit. Commota jam ante puella, ut te vidit irasci serio, & adeò amicitiam scindere, ac abire, intelligere cœpit stultitiam Thesis, quam posuerat Amasius, non posse se beatum vivere, & castum simul. Cum gemitu gravi, Augustine, clamavit repente, ego contrarium experior: misera sum, quia casta non sum! *Al.* Bonum narras. *Nebr.* Vox attonuit hominem, siluit, & ego converso in Navigium aspectu, argumentum est ad hominem, tacitus insusurro, urge, quæso. Ille mox litteras à Matre profert, ac legendas Melaniæ tradens, potes, inquit, à miseria liberari, nam posthac tibi molestus non erit frater, uxorem ducet: sic mater petit. *Rom.* Expavit mulier? *Nebr.* Nihil, sed oculis cœlo fixis illacrymans dixit: sint laudes Deo! à promissa te fide libero. Addit, per Augustinum si stetisset, vitam se pridem aliam amplexuram fuisse. Iret Romam, aut duceret uxorem, perinde sibi fore. *Rom.* Hæc mihi puellæ audaciâ placet. Quid autem ad hæc ille? *Nebr.* Erubuit. Instabat ipsa, ut, quoniam putaret vivi beatè non posse sine fœmina, uxorem duceret. Nihil. Suspensi silentio expectabamus,

bamus, quid demum ageret, cùm sonuit optata vox : Melania, aut te, aut nullam duco : hæc fides data est, hanc servabo. Nunc, quoniam non displicet consilium tibi, Romam eo : ibi, postquam invenero, quod frustra sperabam à Fausto, verum, quid concluderim, scribam. Hæc accepta conditio est : ego inter mutuas gratulantium voces festinavi lætitiæ vos participes reddere. *Al.* Sint grates Superis ! hæc resolutio magni operis principium est. *Pot.* Felix sum. Citò nautæ, signum alterum date, & explicite carbasa ! *Rom.* Jam ipse adest.

S C E N A V.

Personæ Omnes.

Augustinus. Salvete amici ! tandem decretum est ire Romam, quanquam inter spem, & metum eo. *Pot.* Eja, tertium tuba sonet. Conscende navem victor Fausti, & quod magis gratulor, victor tui. *Rom.* Et ibis sine me ? non teneo, sed si quid merui, consilium da, quid faciam deceptus à Fausto, desertus à te ? *Aug.* Mæcenas optime ! Romam consilium dabo : si mihi bene erit, suadeo, ut me sequaris. Vale. *Nebr.* Illatæ sarcinæ sunt suo loco, & expediti remiges non faciunt moram. *Al.* Conscendimus. Amice, quanto me beasti gaudio, quod tecum venias ! *Nav.* Vale frater ! & perge felix, dum teneas portum. *Aug.* Suspiro ! vale. *Pot.* Solvatur funis ! *Nav.* Quid dicam Matri ? *Aug.* Ne parcat lacrymis. *Nav.* Quid ita ? nondum igitur te adjunges Catholicis ? *Aug.* Nondum sanè. Sed jam cessavi Manichæus esse : hoc nuntia. *Nav.* Tantæ molis erat, res tantilla. *Rom.* Parum est : tamen non est nihil. *Nav.* Lætum nuntium Matri feram.

O. A. M. D. G.

MEDI-